

vrijdag

12.05.2017

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Ignace Bossuyt

Collegium Vocale Gent

Bach. h-Moll Messe

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Koor

sopraan 1

Hannah Morrison
Magdalena Podkościelna
Dominique Verkinderen

sopraan 2

Hana Blažíková
Chiyuki Okamura
Aleksandra Lewandowska

contratenor

Alex Potter
Cécile Pilorger
Alexander Schneider
Bart Uvyn

tenor

Sebastian Kohlhepp
Malcolm Bennett
Johannes Gaubitz
Stephan Gähler

bas

Peter Kooij
Matthias Lutze
Bart Vandewege
Robert van der Vinne

Orkest

primo violino

Christine Busch

eerste viool

Baptiste Lopez
Dietlind Mayer

twede viool

Caroline Bayet
Maria Roca
Lisa Immer

altviool

Deirdre Dowling
Kaat De Cock

cello

Ageet Zweistra
Harm-Jan Schwitters

violone

Miriam Shalinsky

orgel

Maude Gratton

hobo

Marcel Ponsele
Taka Kitazato
Timothée Oudinot

traverso

Patrick Beuckels
Amélie Michel

fagot

Julien Debordes
Carles Cristobal

hoorn

Bart Aerbeydt

tromba

Alain De Rudder
Steven Verhaert
Serge Rigaultmont

pauken

Peppie Wiersma

Collegium Vocale Gent: koor & orkest

Philippe Herreweghe: dirigent

Hannah Morrison: sopraan

Hana Blažíková: sopraan

Alex Potter: countertenor

Sebastian Kohlhepp: tenor

Peter Kooij: bas

—

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Mis in b, BWV232 (ca.1747-49)

- Missa

- Kyrie eleison
- Christe eleison
- Kyrie eleison
- Gloria in excelsis
- Et in terra pax
- Laudamus te
- Gratias agimus tibi
- Domine Deus
- Qui tollis peccata mundi
- Qui sedes ad dexteram Patris
- Quoniam tu solus sanctus
- Cum Sancto Spiritu

— pauze —

- Symbolum Nicenum
  - Credo in unum Deum
  - Patrem omnipotentem
  - Et in unum Dominum
  - Et incarnatus
  - Crucifixus
  - Et resurrexit
  - Et in Spiritum Sanctum
  - Confiteor
  - Et expecto

- Sanctus

- Osanna

- Benedictus

- Agnus dei

- Dona nobis pacem

WORD VRIEND ...
Steun het Concertgebouw en boek als eerste uw tickets voor seizoen 2017-2018.
Meer voordelen op www.concertgebouw.be/vrienden

Ignace Bossuyt liet zijn licht schijnen op de *h-Moll Messe*. Het resultaat is te koop in het Concertgebouw-café en de betere boekhandel.

Concertgebouw Brugge maakt deel uit van REMA, Réseau Européen de Musique Ancienne

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

De Mis in b, Bachs sublieme muzikale testament

Juli 1733. Vanuit Leipzig reist de 47-jarige (protestant) Johann Sebastian Bach naar Dresden. Hij draagt een kersvers manuscript met zich mee, bestaande uit eenentwintig losse partijen voor praktische uitvoering. Op 27 juli overhandigt hij die aan de (katholieke) Saksische keurvorst Friedrich August II, tevens koning van Polen. De compositie bestaat uit twee groots opgezette misdelen, *Kyrie* en *Gloria*, die hij aan de vorst opdraagt, met het nederig verzoek om de eretitel van 'Hofcompositeur'. Het was er Bach duidelijk om te doen zijn oversten in Leipzig een hak te zetten. Geregeld kwam het er tot conflicten tussen Bach en zijn meerderen. Hij richtte zijn blik dan ook graag naar het hof in Dresden, waar een uitzonderlijk hoogstaande muziekcultuur heerste, zowel op het gebied van de liturgische muziek en de opera als van het instrumentale repertoire, met eersterangsmusici als Hasse, Heinichen, Zelenka, Quantz en Pisendel. De muzikale smaak was er vooral op Italiaanse leest gestoeld, met Vivaldi als bevoorrecht model. Met de musici uit Dresden voor ogen componeerde Bach een *Kyrie* en *Gloria* waarin zowel de zangers als de instrumentalisten konden schitteren, met briljante solistische partijen. Zoals gebruikelijk splitste hij de mistekst in afzonderlijke, zelfstandige, in een wisselende vocale en instrumentale bezetting en in een rijke variatie van stijlen, genres en technieken.

In 1748, twee jaar voor zijn overlijden, besloot Bach om de twee delen van de mis uit te breiden tot een volledig vijfdelig misordinarium, met toevoeging van *Credo*, *Sanctus* en *Agnus Dei*. Van de vijfdelige 'missa tota' is een autografe partituur bewaard, waarin Bach de misdelen voor Dresden, *Kyrie* en *Gloria*, opnam, *Credo* en *Agnus Dei* nieuw componeerde en een *Sanctus* integreerde

dat hij in 1724 voor de liturgie van Kerstmis schreef. Opvallend is vooral ook dat Bach voor een aantal fragmenten delen uit vroeger gecomponeerde cantates herwerkte, een toen alom beproefde praktijk die Bach geregeld toepaste. Bachs *Mis in b* bevat muziek die tot 35 jaar teruggaat. Het werk geldt evenwel niet alleen als een synthese van Bachs ganse carrière, maar het vat bovendien de hele West-Europese muziekgeschiedenis in één grandioos meesterwerk samen, van het gregoriaans over de polyfonie van de middeleeuwen en de renaissance tot de barokperiode en zelfs de preklassiek. Doordat Bach de muziek van de protestantse cantate integreert in de katholieke mis – bij de protestanten was de vijfdelige miscyclus ongebruikelijk – overschrijft de *Mis in b* elke specifieke religieuze gezindte. Bovendien is de *Mis in b* een ware schatkamer voor de studie van de barokke retoriek, waarmee de componist de toehoorder weet te overtuigen, te beleren, te imponeren én te ontroeren, en staat vooral ook de symboliek centraal, vooral in functie van de theologische duiding.

'De *Mis in b* is een ware schatkamer voor de studie van de barokke retoriek.'

De inzet van het *Kyrie* zet onmiddellijk de toon: een langzame inleiding, een intense smeekbede als een groots voorportaal voor een monumentale fuga die de roep om erbarmen tot in de kern uitdiept. Het *Christe* is opgevat als een duet, wellicht een symbolische verwijzing naar de tweede persoon van de Drievuldigheid met twee naturen (God en mens), die 'één is met de

Vader' (beide stemmen beginnen unisono) en 'uit de Vader voortkomt' (de stemmen imiteren elkaar ook). Vandaar tevens de keuze voor een duet voor *Et in unum Dominum* in het *Credo*, dat handelt over Christus als de tweede persoon. Als contrast is het tweede *Kyrie* uitgewerkt als een ernstig, streng contrapuntisch slot. Hier demonstreert Bach al overtuigend zijn zin voor historische synthese: *Kyrie I* is een laat-barok 'concerto', met constant dialogerende stemmen en instrumenten, *Christe* een solistisch lyrisch duet in de eigentijdse 'stile moderno' (zoals een liefdesduet in de opera), *Kyrie II* een voorbeeld van de vocale 'stile antico', de renaissancepolyfonie, waarbij de instrumenten niet zelfstandig zijn behandeld, maar de stemmen exact volgen.

Na de smeekbede om erbarmen volgt de lofprijzing van het *Gloria*: trompetten en pauken onderlijnen de triomfantelijke jubelzang in een dansante driedelige maat. Toepasselijk spaart Bach de 'koninklijke' trompetten op voor grootse momenten, zoals verder in het *Gloria* op het einde van *Et in terra pax* ('vrede op aarde voor de mensen van goede wil'), *Gratias agimus tibi* ('wij zeggen u dank voor uw grote heerlijkheid') en het slotdeel *Cum Sancto Spiritu*, en in het *Credo Patrem omnipotentem* (de 'almachtige Vader'), *Et resurrexit* (de verrijzenis) – een uitbarsting van triomf na het intieme *Et incarnatus* (Christus' menswording) en het intens droevige *Crucifixus* (Christus' lijden en dood) – en het afsluitende *Et expecto* (de vervulling van de opstanding). Ook in de lofzang van het *Sanctus* zijn de trompetten prominent aanwezig. Als afsluiting van de mis herhaalt Bach *Gratias agimus tibi* met de woorden *Dona nobis pacem*: de liturgie eindigt als een feestelijke dankbetuiging aan de Schepper en als een vredeswens.

In *Laudamus te* in het *Gloria* zingt de sopraan haar jubelzang uit, in dialoog met een virtuoze viool. Beiden leven zich uit in overvloedige versieringen en trillers: Bach bekeert zich hier tot de 'galante' stijl, die in Dresden erg in trek was. Contrast staat vaak in functie van de weergave van de inhoud van de tekst: het lieflijk-pastorale duet *Domine Deus*, met traverso's, violen *con sordino* en pizzicatobas, mondt uit in een donker gekleurd *Qui tollis*-koor, in een langzaam tempo, zonder dempers of pizzicato, als uitdrukking van de smeekbede om erbarmen omwille van de zondigheid van de mens. In de verdere solodelen valt vooral *Quoniam tu solus sanctus* op, in de bij Bach unieke bezetting van bas, hoorn, twee fagotten en basso continuo – een uniciteit ingegeven door het woord 'solus' ('alleen'), dat driemaal voortkomt, met de hoorn als symbool voor de goddelijke majesteit? In 1818 poogde de Duitse muziekkuitgever Hans Georg Nägeli, de trotse eigenaar van de autografe partituur, de interesse voor de *Mis in b* te wekken met de aankondiging dat hij zou instaan voor de publicatie van 'het grootste muzikale kunstwerk van alle tijden en alle volkeren'. De 'grootheid' van de *Mis in b* is wellicht het best te omschrijven met de term 'universeel' in de ruime betekenis van 'alomvattend, compleet, veelzijdig, volkomen'. Aan Bach zijn we een subliem muzikaal testament verschuldigd. Elk contact met deze compositie, in welke vorm ook, resulteert in bewondering, verwondering en een intense, onvervangbare en beklijvende esthetische ervaring, die eindeloos herhaalbaar is.

Ignace Bossuyt

Collegium Vocale Gent (BE) werd in 1970 opgericht op initiatief van Philippe Herreweghe. Het was een van de eerste ensembles die de nieuwe inzichten over de uitvoering van barokmuziek toepasten op de vocale muziek. Voor elk project verzamelt Collegium Vocale Gent de optimale bezetting, waardoor het een breed repertoire kan uitvoeren, van renaissancepolyfonie tot hedendaagse muziek. Barokmuziek, meer bepaald het oeuvre van Johann Sebastian Bach, staat centraal in de concertkalender van het ensemble. Ondertussen bracht Collegium Vocale Gent zo'n 80 opnames voort met renaissancepolyfonie, barokmuziek, klassieke en romantische oratoria en hedendaagse muziek. In 2016 verschenen twee nieuwe opnamen bij ϕ (phi): Stravinsky's *Threni & Requiem Canticles* en Gesualdo's *Zesde Madrigaalboek*. Daarnaast nam het ensemble ook Janáčeks *Rikadla* op met Reinbert de Leeuw voor het label Alpha. Het ensemble en zijn dirigent zijn de centrale gasten op de jaarlijkse Bach Academie Brugge in januari.

Philippe Herreweghe (BE) profileerde zich met Collegium Vocale Gent, La Chapelle Royale en Ensemble Vocal Européen als specialist van renaissance- en barokmuziek. Zijn levendige, diepgaande en retorische aanpak van dit repertoire wordt alom geprezen. Met het Orchestre des Champs-Élysées legt hij zich sinds 1991 ook toe op het klassieke en romantische repertoire. Sinds 1997 is hij vaste gastdirigent van Antwerp Symphony Orchestra (deFilharmonie), met een focus op een verfrissende lezing van (pre-) romantische muziek. Enige jaren geleden richtte Herreweghe het platenlabel ϕ (phi) op, dat inmiddels al 25 cd's uitbracht met zeer divers repertoire van Collegium Vocale Gent, het Orchestre des Champs-Élysées en verschillende bevriende solisten. De dirigent, eerder al onderscheiden met onder meer de prestigieuze Bachmedaille van de stad Leipzig en de titel Chevalier de la Légion d'Honneur van Frankrijk, ontving dit jaar een eredoctoraat aan de Universiteit Gent.

Hannah Morrison (UK/IS/NL) werkt geregeld samen met Sir John Eliot Gardiner en is vaak te gast bij Bach Collegium Japan, Les Arts Florissants en sinds het afgelopen seizoen Collegium Vocale Gent. Daarnaast is ze actief als liedzangeres. Ze groeide op in Nederland en studeerde in Keulen en Londen.

Hana Blažíková (CZ) is gespecialiseerd in de interpretatie van muziek uit de middeleeuwen, de renaissance en de barok. Ze zingt samen met orkesten en ensembles als Collegium Vocale Gent, Bach Collegium Japan en Tiburtina. Geregeld geeft ze recitals waarbij ze zichzelf begeleidt op de harp. Op het label ϕ (phi) verscheen haar selectie uit de *Cantigas de Santa Maria*.

Alex Potter (UK) is een veelgevraagd vertolker van 17e- en 18e-eeuwse muziek. Geprezen als een 'rijzende ster van de countertenorwereld' trad Potter als solist op met ensembles zoals het Stuttgart Symphony Orchestra, de Holst Singers, en Collegium Vocale Gent. Hij is ook op tal van cd's te horen, waaronder een opname van Bachs *Mis in b* met Concerto Copenhagen en Lars Urík Mortensen.

Sebastian Kohlhepp (DE) is momenteel verbonden aan Oper Stuttgart, na enkele seizoenen bij de opera's van Karlsruhe en Wenen. Dit seizoen zingt hij daar onder meer de rol van Ferrando in Mozarts *Così fan tutte* en Oronte in Händels *Alcina*. Eind vorig jaar zong hij de evangelistenpartij in Pierre Audi's encenering van Bachs *Johannes-Passion* bij B'Rock, een werk dat hij ook opnam met René Jacobs.

Peter Kooij (NL) begon zijn carrière op 6-jarige leeftijd als solist in een jongenskoor. Ruim tien jaar later studeerde hij zang aan het Amsterdamse Sweelinck Conservatorium. Zijn repertoire omvat muziek van Heinrich Schütz tot Kurt Weill. Hij nam meer dan 100 cd's op, waaronder de integrale Bach-cantates met het Bach Collegium Japan onder leiding van Masaaki Suzuki.

PHILIPPE HERREWEGHE 70

**Philippe Herreweghe blies afgelopen week 70 kaarsjes uit.
Wij blikken even terug op 15 jaar Concertgebouw met Philippe Herreweghe.**

- 56 concerten plus nog eens 52 repetitiedagen
- 34 keer Collegium Vocale Gent, 14 keer Orchestre des Champs-Élysées, 8 keer deFilharmonie
- 22 keer Bach, waarvan 2 *Mattheuspassies*, 3 *Johannespassies*, 2 *Weihnachtsoratoria* en 2 *h-Moll Messes*
- trouwe instrumentale vrienden als Steven Isserlis, Andreas Staier en Patricia Kopatchinskaja
- repertoire van Monteverdi tot Weill over o.a. Schein, Schumann en Stravinsky

il Gardellino © Michiel Hendryckx

vr 26.05.17 / 20.00 / Concertzaal
il Gardellino / Koffie bij Zimmermann.
Bach & Telemann
'Coffee, Coffee muss ich haben!' Liesgen geeft haar leven voor een kop koffie in Bachs notoire *Kaffeekantate*, BWV211, het kostelijke minidrama gecreëerd in het illustere Zimmermannsche Kaffeehaus in Leipzig. Met nog een wereldlijke Bachcantate en een ouverture uit Telemanns kleurrijke collectie rolt il Gardellino de rode loper uit voor dit zeldzaam frivole programma.

Mari Eriksmoen

vr 02.06.17 / 20.00 / Concertzaal
B'Rock & René Jacobs / Mozart. Liefde en lust
 René Jacobs en B'Rock keren terug met een prikkelend programma vol amoureuze verwickelingen. Aria's en duetten uit vier van Mozarts populairste opera's wisselen af met delen uit vier 'late' symfonieën waarin dezelfde thema's opduiken. Een allesomvattende muzikale dramaturgie toont Mozart op het toppunt van zijn kunnen.

FOTOTENTOONSTELLING
JEF BOES, American Identities
 19.04.17 — 30.06.17

Jef Boes (°1983) werkt reeds een aantal jaar aan de trilogie *American Identities*. Hiervoor reisde hij meermaals door de VS. Omvergeblazen door het charisma van Obama reisde hij in 2012 door Iowa. Voor *De Morgen* maakte hij in het najaar van 2016 een roadtrip samen met journalist Koen Vidal en fotograaf Tim Coppens. Hij probeert in beelden te vatten waar het land van wakker ligt: armoede, huisvesting, geloof, wapendracht, veteranen, economische crisis ...

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/servies.

BRUGGE

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS | WTV